Original Article Open Access

Child Rights Journal

2023; 5(18): 31-39

Journal Homepage: http://childrightsjournal.ir

International ThinkTank of Human Dignity

The Iranian Association of Medical Law

The Iranian Association of Child Rights

Violation of Victimized Children's Right to the Health from the Perspective of Cyberspace Injuries

Amir Samavati Pirouz[1*], Aref Ismaeilzadeh[2], Saba Shafiei[2]

1. Department of Criminal Law and Criminology, Faculty of Law and Political Science, Karaj Branch, Islamic Azad University, Karaj, Iran.
2. Department of Criminal Law and Criminology, Science and Research Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran.

ABSTRACT

Background and Aim: Cyberspace, while having capabilities such as wide range and universality, has destructive content that threatens the children's social and sexual mental health. Therefore, in order to protect children's mental health, it is necessary to perform pathology at the beginning and to adopt a proportional criminal policy to protect the possible victims. The purpose of this research is to study the harms of cyberspace in children and to adopt a suitable criminal policy to protect the children's right to social and sexual mental health. The importance and necessity of this research is that these injuries cannot be prevented without identifying the harmful ways and if the victims are not protected against the harmful cyberspace, serious risks will treat their mental health.

Method: The research is theoretical and its method is descriptive-analytical.

Results: Due to the lack of effective criminalization, injured children are not given differential criminal protections. According to the results, social interactions of children who use cyberspace too much decrease and they suffer from social isolation, which increases the possibility of depression in them. With the development of new technologies, children are not immune and are exposed to destructive data, which causes abnormal and dangerous sexual behaviors in them. Victimized children need support from the family, the government, government agencies and Non-Governmental Organization to reduce the amount of damage that has been done to the victim.

Conclusion: In spite of various benefits in different fields, virtual space has unfortunately damaged real social relationships in some cases. Children have not been excluded from this development and since they spend more time online, their physical and mental health is naturally exposed to serious risks. Therefore, by providing solutions such as creating a platform for the healthy and controlled productivity of the cyberspace by families and relevant institutions, a lot of harm can be prevented. Educational institutions can support children by creating culture and providing necessary training. In Iran's legal system, as long as the criminal laws do not provide independent criminal regulations for children's mental, social and sexual health, the right to health will not be supported by an effective and deterrent criminal law and the vulnerability of the victimized children will be doubled.

Keywords: Virtual Space; Right to Sexual and Mental Health; Victimized Children

Corresponding Author: Amir Samavati Pirouz; **Email:** a.samavati7@gmail.com

Received: April 05, 2023; **Accepted:** July 17, 2023

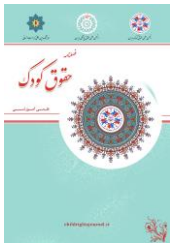
Please cite this article as:

Samavati Pirouz A, Ismaeilzadeh A, Shafiei S. Violation of Victimized Children's Right to the Health from the Perspective of Cyberspace Injuries. Child Rights Journal. 2023; 5(18): 31-39.

[Downloaded from childrightsjournal.ir on 2026-11-17]

This Open Access Article Distributed under the Terms of the Creative Commons Attribution Non-Commercial License 4.0 (CC BY-NC 4.0)

مقاله پژوهشی | دسترسی آزاد

فصلنامه حقوق کودک

دوره پنجم، شماره هجدهم، تابستان ۱۴۰۲، صفحات ۳۹-۳۱

Journal Homepage: http://childrightsjournal.ir

انجمن علمی حقوق کودک ایران | انجمن علمی حقوق پزشکی ایران | اندیشکده بین المللی کرامت انسانی

نقض حق بر سلامت کودکان بزه‌دیده از منظر آسیب‌های فضای مجازی

امیر سماواتی پیروز[1*]، عارف اسماعیل‌زاده[2]، سبا شفیعی[2]

۱. گروه حقوق کیفری و جرم‌شناسی، دانشکده حقوق و علوم سیاسی، واحد کرج، دانشگاه آزاد اسلامی، کرج، ایران.

۲. گروه حقوق جزا و جرم‌شناسی، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

چکیده

زمینه و هدف: فضای مجازی در عین دارابودن قابلیت‌هایی همچون گستردگی پهنه و فراگیربودن، دارای محتوای مخربی هم هست که سلامت روانِ اجتماعی و جنسی کودکان را تهدید می‌کند، لذا برای محافظت از بهداشت روان کودکان لازم است در بدو امر آسیب‌شناسی صورت پذیرد و نسبت به حمایت از قربانیان احتمالی سیاست کیفری متناسبی اتخاذ گردد. هدف از این پژوهش بررسی آسیب‌های فضای مجازی در کودکان و اتخاذ سیاست کیفری درست برای حمایت از حق بر سلامت روانِ اجتماعی و جنسی کودکان می‌باشد. اهمیت و ضرورت پژوهش در آن است که بدون وقوف بر طرق آسیب‌زا نمی‌توان از این آسیب‌ها پیشگیری کرد و در صورت عدم حمایت از قربانیان در مقابل محتوای مخرب فضای مجازی، سلامت روان کودکان جامعه در معرض خطرات جدی قرار می‌گیرد.

روش: پژوهش از نوع نظری بوده و روش اجرای آن توصیفی ـ تحلیلی است.

یافته‌ها: به دلیل فقدان جرم‌انگاری کارآمد، کودکان آسیب‌دیده مورد حمایت‌های کیفری افتراقی قرار نمی‌گیرند. بر اساس نتایج حاصل از پژوهش، تعاملات اجتماعی کودکانی که بیش از حد از فضای مجازی استفاده می‌کنند، کاهش می‌یابد و گرفتار انزوای اجتماعی می‌شوند که احتمال افسردگی را در آن‌ها افزایش می‌دهد. با گسترش فناوری‌های نوین، کودکان مصون نبوده و در معرض داده‌های مخربی قرار می‌گیرند که افزایش ناهنجاری‌ها و رفتارهای خطرناک جنسی را به دنبال دارد. کودکان بزه‌دیده نیازمند حمایت از خانواده، دولت، سازمان‌های دولتی و سمن‌ها هستند تا آسیب‌های احتمالی وارد بر آن‌ها کاهش یابد.

نتیجه‌گیری: فضای مجازی علیرغم مزایای مختلف در حوزه‌های گوناگون، متأسفانه در برخی موارد روابط اجتماعی حقیقی را خدشه‌دار کرده است. کودکان نیز از این تحول مستثنی نبوده‌اند. افزایش زمان حضور آنان در این فضا، بالطبع خطرات جسمی و روحی زیادی را برای آنان به همراه داشته که از جمله آن‌ها قرارگرفتن در معرض آزار و اذیت سایبری است، لذا با ارائه راهکارهایی نظیر بسترسازی به منظور بهره‌وری سالم و کنترل‌شده از فضای سایبری توسط خانواده‌ها و نهادهای ذیربط می‌توان از انبوهی از آسیب‌ها جلوگیری کرد. نهادهای آموزشی و پرورشی می‌توانند با فرهنگ‌سازی و آموزش‌های لازم از بزه‌دیدگی کودکان پیشگیری کنند. در نظام حقوقی ایران مادامی که قوانین برای سلامت روان اجتماعی و جنسی کودکان مقرره‌های کیفری مستقلی پیش‌بینی نکند، عملاً حق بر سلامت مورد حمایت کیفری کارآمد و بازدارنده‌ای قرار نخواهد گرفت و آسیب‌پذیری کودک بزه‌دیده مضاعف خواهد شد.

واژگان کلیدی: فضای مجازی؛ حق بر سلامت جنسی و روانی؛ کودکان بزه‌دیده

نویسنده مسئول: امیر سماواتی پیروز؛ **پست الکترونیک:** a.samavati7@gmail.com

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۰۱/۱۶؛ **تاریخ پذیرش:** ۱۴۰۲/۰۴/۲۶

خواهشمند است این مقاله به روش زیر مورد استناد قرار گیرد:

Samavati Pirouz A, Ismaeilzadeh A, Shafiei S. Violation of Victimized Children's Right to the Health from the Perspective of Cyberspace Injuries. Child Rights Journal. 2023; 5(18): 31-39.

[Downloaded from childrightsjournal.ir on 2026-11-17]

این مجله تابع سیاست دسترسی باز از نوع CC BY-NC 4.0 می‌باشد.

مقدمه

در دهه‌های اخیر، با گسترش علوم و فناوری‌های نوین دسترسی افراد به اینترنت ساده‌تر و همه‌گیرتر شده و مردم به نوعی با یک فرهنگ و محیط جدیدی به نام فضای مجازی رو به رو شده‌اند. با افزایش میزان حضور افراد در این فضا و حجم زیاد اطلاعات، بزه‌کاری و نوع بزه هم متفاوت‌تر از فضای حقیقی شده و کودکان را در معرض بزه‌دیدگی‌های مجازی قرار می‌دهد که عمده این آسیب‌ها بر سلامت روان کودکانِ بزه‌دیده وارد می‌شود. برای پیشگیری از بزه‌دیدگی کودکان در فضای مجازی و حمایت از آن‌ها نخست باید آسیب‌شناسی صورت پذیرد و نسبت به حمایت از قربانیان احتمالی سیاست کیفری متناسبی اتخاذ شود. آماج این پژوهش بررسی عوامل نقض حق بر سلامت روان و آسیب‌های ناشی از آن است. علاوه بر این، اتخاذ سیاست کیفری متناسب برای حمایت از حق بر سلامت روانِ اجتماعی و جنسی کودک در فضای مجازی نیز از اهداف پژوهش می‌باشد. اهمیت و ضرورت پژوهش در آن است که بدون وقوف بر طرق آسیب‌زا بر سلامت روان کودک نمی‌توان از این آسیب‌ها پیشگیری کرد و در صورت عدم حمایت از قربانیان در مقابل محتوای مخرب فضای مجازی، با ناهنجاری‌های متفاوتی مواجه خواهیم شد. در این پژوهش کوشش شده تا به سوالات ذیل پاسخ داده شود:

ـ فضای مجازی چه آسیب‌هایی را بر سلامت روان کودکان وارد می‌کند؟

ـ چه سیاست‌های کیفری برای حمایت از قربانیان احتمالی باید اتخاذ شود؟

روش

تحقیق از نوع نظری بوده و روش آن توصیفی ـ تحلیلی و با جمع‌آوری اطلاعات به صورت کتابخانه‌ای و مراجعه به اسناد و کتب و مقالات است.

یافته‌ها

۱. مفهوم‌شناسی: این فصل به تعریف و تبیین اصطلاحات، مفاهیم و واژگانی می‌پردازد که در مقاله مورد استفاده قرار می‌گیرند و جهت گسترش و افزایش درک خواننده از موضوع اصلی مقاله مفید است.

۱-۱. مفهوم سلامت روان کودک: انسان دارای دو بعد جسم و روان است که سلامت یا بیماری هر یک در دیگری تأثیر دارد، لذا شناخت معنای سلامت روانی برای درک کامل مفهوم سلامت انسان لازم است (۱). بهداشت روان که در تمامی گروه‌های سنی، یعنی از کودکی تا بزرگسالی دارای اهمیت است، صرفاً به معنی نبود بیماری نیست. بنا بر تعریف سازمان بهداشت جهانی، سلامت روان حالتی از رفاه و بهبودی است که طی آن فرد می‌تواند توانایی‌های بالقوه خویش را تحقق بخشد، با استرس‌های معمول زندگی مقابله کند، به شکلی سازنده به کار و فعالیت بپردازد و در اجتماع نقش مؤثری ایفا کند (۲). ارتقای سلامت روان کودکان همواره از چالش‌های اساسی در نظام کیفری است، زیرا گاهاً با بزه‌دیده قرارگرفتن کودک به ویژه در فضای مجازی سلامت روان وی خدشه‌دار شده و این بزه‌دیده کم‌سن، خود می‌تواند بزه‌کاری بالغ در آینده شود. به صورت کلی سلامت روان کودک به سه بخش سلامت روانِ اجتماعی، جنسی و عاطفی تقسیم می‌شود. سلامت روانِ اجتماعی و جنسی به دلیل تأثیرگذاری عمیقی که بر شکل‌گیری ارزش‌ها، رفتارها و نگرش کودکان دارد و باعث پیشگیری

این مجله تابع سیاست دسترسی باز از نوع CC BY-NC 4.0 می‌باشد.

[Downloaded from childrightsjournal.ir on 2026-11-17]

بسیاری از جرایم در بزرگسالی می‌شود، از اهمیت بسزایی برخوردار است که در این مقاله به آن پرداخته می‌شود.

۱-۲. سلامت روان اجتماعی کودکان در فضای مجازی:

برای سلامت روان اجتماعی شاخص و تعریف مشخص جهانی وجود ندارد و هر منطقه شاخص خاصی دارد. در ایران هم از دیدگاه صاحب‌نظران، سلامت روانی اعم از نبود فقر، خشونت، تبعیض جنسیتی و... است (۳). سلامت روان اجتماعی کودک را می‌توان این‌گونه تعریف کرد: «وضعیت عمومی سلامت روانی کودک در ارتباط با دیگران و محیط اجتماعی اطراف و داشتن آسایش کامل و نشاط روانی در اجتماع.» این ارتباط می‌تواند هم در فضای مجازی و هم حقیقی برقرار باشد. کودکی در فضای مجازی سلامت روان اجتماعی دارد که بتواند با اطرافیان خود روابط مثبتی داشته باشد و تنش‌های کودکانه در فضای سایبری را مدیریت نماید. یکی از اصلی‌ترین فواید داشتن سلامت روانی اجتماعی در فضای مجازی افزایش قدرت خودکنترلی به عبارت دیگر خویشتنداری و در نتیجه پرهیز از رفتار و ارتباط‌های ناسالم و خطرناک در این فضا است.

۱-۳. سلامت روان جنسی کودک در فضای مجازی:

سازمان بهداشت پن آمریکا تعریف به نسبت کاملی از سلامت جنسی دارد و آن را این‌گونه تعریف می‌کند: «سلامت جنسی تجربه فرایند مداوم بهزیستی جسمی، روانی، اجتماعی و فرهنگی مرتبط با تمایلات جنسی است.» سلامت جنسی در بیان آزادانه و مسئولانه توانایی‌های جنسی مشهود است که سلامت فردی و اجتماعی را به صورت هماهنگ تقویت و زندگی فردی و اجتماعی را غنی می‌کند. این فقط فقدان اختلال عملکرد، بیماری یا ناتوانی نیست. برای دستیابی به سلامت جنسی و حفظ آن لازم است که حقوق همه افراد به رسمیت شناخته و رعایت شود.

در تعریف سازمان بهداشت پن آمریکا علاوه بر تأکید بر بهزیستی روحی، بر نسل اول حقوق بشر هم اشاره شده و حق بر سلامت جنسی افراد هم به رسمیت شناخته شده است. همانطور که در این تعریف اشاره شد، بخشی از سلامت جنسی، سلامت روانِ جنسی می‌باشد. سلامت روان جنسی کودکان به وضعیت روحی روانی کودکان در ارتباط با جنسیت و تمایلات جنسی آن‌ها اشاره دارد که می‌توان از سه جنبه مختلف به آن در بستر مجازی پرداخت:

۱ـ آگاهی و تعلیم صحیح کودکان توسط سرپرستان و دولت باید صورت بپذیرد و به کودکان در خصوص مفاهیم جنسیتی و تمایلات و کنجکاوی‌های جنسی آگاهی لازم داده شود و طبیعی‌بودن این احساسات برای آن‌ها تبیین گردد.

۲ـ برای حفظ بهداشت روانی، از بزه‌دیدگی جنسی کودکان در فضای مجازی پیشگیری شود.

۳ـ از مهم‌ترین جنبه‌های سلامت روان جنسی کودکان خودشناسی و توانای تشخیص هویت جنسی است. این امر به آن‌ها کمک می‌کند تا با تطابق بین هویت و تمایلات جنسی خود رشد کنند. کودک با جستجو در سایت‌های اینترنتی نباید دچار تعارض و در نتیجه ملال جنسیتی شود.

۲. عوامل نقض حق بر سلامت روان در فضای مجازی:

گفتمان امروز دنیا عموماً در خصوص ارج‌نهادن به منزلت و کرامت انسانی است که این هدف از رهگذر تأمین حقوق بشری مؤثر می‌شود. از مهم‌ترین حقوق بنیادین بشر حق بر سلامت است که فارغ از جنسیت، نژاد، موقعیت اجتماعی، آزادی یا محبوس‌بودن باید تأمین شود (۴)، لذا حمایت از سلامت روان در قالب حق، نوعی صیانت از عزت و کرامت انسانی است (۵). حق بر سلامت روان به معنای حفظ و تضمین سلامت و ارتقای بهداشت

این مجله تابع سیاست دسترسی باز از نوع CC BY-NC 4.0 می‌باشد.

[Downloaded from childrightsjournal.ir on 2026-11-17]

روانی افراد است و نقض آن در فضای مجازی تأثیرات متعدد و مخربی به همراه دارد.

۲-۱. بازی‌های رایانه‌ای (Video Games): بازی‌های رایانه‌ای یکی از جذاب‌ترین و پرمخاطب‌ترین سرگرمی برای کودکان است که در فرهنگ کودکان رخنه کرده و حتی گفته شده که اگر کسی بخواهد چیزی درباره فرهنگ یک کشور بداند، باید به بازی‌های رایانه‌ای آن کشور توجه کند (۶). بازی‌های کامپیوتری در کنار فوایدی که دارند، می‌توانند تأثیرات مخربی بر سلامت روان کودکان هم بگذارند و موجب اختلالاتی همچون انزواطلبی و تجرد اجتماعی، تقویت حس پرخاشگری و افت تحصیلی شوند (۷). تمامی این اختلالات کودک را دچار آسیب کرده و بزه‌دیده این فضا می‌شود و بعداً به دلیل محرومیت‌های خودخواسته احتمال بزه‌کاری خود را افزایش می‌دهد. گاهی صرفاً به دلیل آنکه بعضی از بازی‌های رایانه‌ای متناسب سن کودک نیست، می‌تواند تأثیرات مخربی بر جای بگذارد. تاکنون قانونی برای کنترل و نظارت بر بازی‌های رایانه‌ای به تصویب نرسیده و سیاست تقنینی متناسبی هم اتخاذ نشده است، لذا قانونگذار باید سیاست‌های کیفری سختگیرانه‌ای برای شرکت‌های نشر این بازی‌ها اتخاذ کند و بهتر آن است که کنترل بیشتری هم از سمت دولت صورت پذیرد تا دسترسی به بازی‌هایی که مناسب سن کودکان نیستند و تأثیرات مخربی بر سلامت روان آن‌ها دارند به آسانی مسیر نشود.

۲-۲. هرزه‌نگاری (Pornography): هرزه‌نگاری یا به عبارت دیگر روسپی‌نمایی یکی از جرایم مبتنی بر محتوا می‌باشد و در معنی محتوایی برای تحریک احساسات جنسی نیز هست که ممکن است عناصر خشونت یا تبعیض جنسی را نیز دربر گیرد (۷). هرزه‌نگاری را می‌توان این‌گونه عریف کرد: «مجموعه‌ای از رفتارهای مجرمانه که شامل تولید، طراحی، ارائه، انتشار و مورد معامله قراردادن محتویات نوشتاری، شنیداری و یا دیداری اعم از تصویر، نوشته و صوت می‌شود که عفت و اخلاق عمومی را جریحه‌دار می‌سازد» (۸). با همه‌گیرشدن فضای مجازی و دسترسی آسان کودکان به اینترنت و عدم نظارت سرپرستان، بهداشت روانی و جنسی کودکان با مشاهده محتوای مستهجن دچار اختلال می‌شود، هرچند قانونگذار در قوانین متعددی مانند ماده ۶۴۰ کتاب پنجم قانون مجازات اسلامی و یا مواد ۳، ۵ و ۸ این قانون نحوه مجازات اشخاصی که در امور سمعی بصری فعالیت غیر مجاز دارند را بیان نموده و یا در ماده ۲۸ قانون مطبوعات سعی در پیشگیری از بزه‌دیدگی روانی جنسی داشته و حتی در ماده ۱۰ قانون حمایت از اطفال و نوجوانان مصوب ۱۳۹۹ به صورت ویژه به این موضوع اهتمام داشته، ولی آنطور که باید این هدف به منصه ظهور نرسیده است. بهتر آن است که به جای کیفرگزینی برای بزه‌کاران این جرم، رویکردی آموزشی در قبال نحوه خویشتنداری کودکان اتخاذ گردد.

۲-۳. اعتیاد به فضای مجازی: اعتیاد به فضای مجازی به معنی عدم اراده در کنترل یک رفتار در فضای مجازی است که غالباً یا مضر است و یا با تکرار مضر می‌شود. اعتیاد در فضای مجازی نوعی بزه‌دیدگی خودخواسته محسوب می‌شود. اعتیاد به اینترنت توسط کودکان یک حوزه مطالعاتی وسیعی است که عوامل و حالات گوناگونی دارد که در اینجا به چند مورد مهم اشاره خواهد شد.

۲-۳-۱. اعتیاد به رابطه مجازی: با ایجاد فضای ارتباطی سایبری کودکان توانسته‌اند با کمترین هزینه و بدون در نظرگرفتن محدودیت‌های حقیقی به ویژه فاصله مکانی و زمانی، با یکدیگر گفت و شنود داشته باشند. با افزایش زمان سپری شده در این فضا، کودک از کانون

این مجله تابع سیاست دسترسی باز از نوع CC BY-NC 4.0 می‌باشد.

[Downloaded from childrightsjournal.ir on 2026-11-17]

خانواده فاصله می‌گیرد و از طرفی نظارت بر کودک نیز کمتر می‌شود.

۲-۳-۲. اعتیاد به خریدهای مجازی: تبلیغات و به طور کلی علم فروش، سعی در ایجاد یک نیاز مبرم برای کاربر دارد تا سریعاً کالا و یا خدمات خود را در این فضا به فروش برساند. گاهی این نیاز صوری است. به عبارت دیگر کاربر هیجان‌زده شده و شروع به خرید کالایی می‌کند که چندان هم ضرورت ندارد. کودکان هم از تیررس این نوع تبلیغات به ویژه در بازی‌های پرداخت درون‌شبکه‌ای در امان نیستند. تکرار این نوع پرداخت‌ها و حس تأمین نیازهایی که خود ارائه‌دهنده ایجاد کرده است، برای کودک لذت‌بخش بوده و احتمال اعتیاد سایبری را افزایش می‌دهد.

۲-۴. عدم آگاهی کودک و والدین: حضور در فضای وسیع مجازی نیاز به یک پیش‌آگاهی برای کودکان دارد که از رهگذر دولت، سمن‌ها و به ویژه والدین کودک باید ایجاد شود. از جهتی هم گاهاً والدین آگاه به این فضا نبوده و با پیامدهای مخرب آن آشنا نیستند، اما نقش اصلی را والدین ایفا می‌کنند. سامان‌بخشیدن و جهت‌دهی کودکان در فضای مجازی بر عهده والدین می‌باشد و باید به فرزندان خود خویشتن‌داری را آموزش دهند و به چهار محور اصلی برای حفظ سلامت روان کودکان اهتمام ورزند:

۱ـ هدایت و راهنمایی کودکان در فضای مجازی؛ ۲ـ پرورش و درونی‌سازی عفت کودکان هنگام ورود به فضای مجازی؛ ۳ـ پیشگیری از ایجاد زمینه‌های انحرافات جنسی و یادگیری رفتارهای خطرناک جنسی متأثر از فضای مجازی؛ ۴ـ توضیح و تبیین هویت جنسی.

۲-۵. قلدری مجازی (Cyberbullying) علیه کودکان: به رفتارهای خشونت‌آمیز مجازی که همراه با سوءاستفاده از قدرت علیه بزه‌دیدگان کودک است، قلدری مجازی علیه کودکان می‌گویند. این‌گونه آزار و اذیت‌ها که معمولاً به صورت مکرر نیز هست، بر سلامت روان کودکان تأثیر مخربی می‌گذارد و از این رو است که در بعضی از ایالات آمریکا این رفتار جرم‌انگاری شده است (۹).

هرچند قانونگذار ایرانی در هیچ ماده‌ای مستقیماً و به صراحت به قلدری مجازی اشاره‌ای نکرده، اما در مواد ۶۱۷ و ۶۱۸ کتاب پنجم قانون مجازات اسلامی به موضوع قلدری کلاسیک اشاره شده است. قلدری مجازی به ویژه اگر علیه کودکان باشد، می‌تواند آسیب‌های جبران‌ناپذیری بر بهداشت روان کودکان مانند افزایش استرس و اضطراب وارد کند. قلدری مجازی جدای از آزار و اذیت مجازی مثل ارسال تصاویر مستهجن به کودکان است که در ماده ۱۰ قانون حمایت از اطفال و نوجوانان مصوب ۱۳۹۹ به آن اشاره شده است. ایالت میشیگان در سال ۲۰۱۹ قلدری مجازی را شامل ارسال عامدانه عبارات و پیام‌های آسیب‌زا در فضای مجازی می‌داند که سبب ترس از صدمه بدنی شدید یا خشونت یا مرگ در یک فرد متعارف شود (۱۰). قانونگذار ایران هم می‌بایست با توجه به تعریف قلدری مجازی علیه کودکان، جرم‌انگاری افتراقی را مد نظر قرار دهد.

۳. آسیب‌های ناشی از نقض حق بر سلامت روان کودک

کودک: علاوه بر عوامل نقض سلامت روان کودکان در فضای مجازی، آسیب‌های ناشی از آن نیز بسیار حائز اهمیت است.

۳-۱. نقض حریم خصوصی: حریم خصوصی حقی است که به تمام انسان‌ها فارغ از ملیت، مذهب، رنگ، نژاد و جنسیت تعلق می‌گیرد، اما در برخی از گروه‌ها خصوصاً کودکان به دلیل آسیب‌پذیری بیشتر باید به طور ویژه مورد توجه قرار گیرد. حریم خصوصی محدوده خاص هر شخص است که به دلیل ارتباط با شخصیت فرد دارای اهمیت ویژه‌ای است و دیگران نمی‌توانند به آن وارد شوند

این مجله تابع سیاست دسترسی باز از نوع CC BY-NC 4.0 می‌باشد.

[Downloaded from childrightsjournal.ir on 2026-11-17]

و یا متعرض آن گردند (۱۱). به علت آسیب‌پذیری کودکان، حفاظت از حریم خصوصی آن‌ها به یکی از مهم‌ترین موضوعات در حوزه سیاست‌گذاری کیفری تبدیل شده است.

امروزه رسانه‌های سمعی و بصری با تغییر ماهیت در فضای مجازی، به حریم خصوصی کودکان راه یافته و محیط امن کودک را به نوعی خشونت خانگی تبدیل کرده است و راهی جز توسل به قانون برای مهار آن نیست، چه بسا در جرایم اینترنتی با تهدید و نقض حریم خصوصی کودکان در فضای مجازی و فقدان آموزش نسبت به حفظ این حریم، حق بر سلامت روان کودک زیر سؤال می‌رود. این در حالی است که استفاده از ابزار قوانین کیفری چه بسا دامن‌گیر خود کودک بزه‌دیده هم خواهد شد. در باب حریم خصوصی قانون مستقلی در کشور ما وجود ندارد، اما به صورت ضمنی و پراکنده به این موضوع پرداخته شده است، از جمله اصول ۲۰، ۲۲، ۲۵ و ۳۹ قانون اساسی، مواد ۱۳۵ تا ۱۳۷ قانون آیین دادرسی کیفری، ماده ۱۶ قانون جرایم رایانه‌ای و لایحه حمایت از اطفال و نوجوانان مصوب ۱۳۹۹.

یکی از ویژگی‌های عصر حاضر تحولات سریع فناوری اطلاعات و ارتباطات است که فرصت‌های تازه‌ای را در بسیاری از حوزه‌های زندگی ما فراهم می‌کند، اما این فناوری کودکان را در معرض خطر نقض حریم خصوصی قرار می‌دهد. دولت‌ها نمی‌توانند به طور کامل سلامت روان افراد را تضمین نمایند، اما قادر به فراهم‌آوردن شرایطی که در آن سلامتی افراد مورد حمایت قرار می‌گیرد، هستند. حق برخورداری از حریم خصوصی به عنوان یک حق ذاتی به این معناست که هر کس حق دارد تا به بالاترین استاندارد امنیت روانی دستیابی داشته باشد.

۳-۲. بزه‌دیدگی کودکان در فضای مجازی: آمارهای نگران‌کننده‌ای از کودک‌آزاری و استثمار و سوءاستفاده از کودکان به صورت آنلاین موجود است که زنگ خطری برای جامعه محسوب می‌شود. پیامدهای کودک‌آزاری اینترنتی ویرانگر و طولانی مدت است. آسیب عاطفی، روانی و جسمی واردشده به این قربانیان بی‌گناه می‌تواند اثرات مادام‌العمر داشته باشد. گاهی مجرمان پشت هویت‌های جعلی و پلتفرم‌های رمزگذاری‌شده پنهان می‌شوند که شناسایی و دستگیری آن‌ها را دشوار می‌کند. عامل چنین سوءاستفاده‌های آنلاین، ممکن است یک غریبه یا شخصی باشد که قبلاً توسط قربانی شناخته شده است.

متأسفانه فضای مجازی همیشه مکان امنی برای بازدید کودکان نیست و برخی از مجرمان از حریم خصوصی و ناشناس‌بودن اینترنت برای شکار کودکان آسیب‌پذیر استفاده می‌کنند. بنابراین هر کودکی باید در برابر خشونت استثمار و سوءاستفاده در اینترنت محافظت شود. حوزه‌های قضایی مختلف قوانین و مقررات متفاوتی دارند که این پیچیدگی مانع مبارزه با کودک‌آزاری در فضای مجازی است. هماهنگ‌سازی قوانین و بهبود همکاری بین ارگان‌ها در حصول اطمینان از اینکه مرتکبین بدون توجه به موقعیت جغرافیایی آن‌ها به دست عدالت سپرده می‌شوند، بسیار مهم است. امروزه یکی از ارکان مهم مباحث علوم جنایی، موضوعات راجع به بزه‌دیده و بررسی علل و عوامل بزه‌دیدگی و حمایت از آن و در نهایت پیشگیری از بزه‌دیدگی است، به طوری که می‌توان گفت تمرکز اصلی مطالعات جرم‌شناسی و پیشگیری از جرم بر محور بزه‌دیده است. در باب سیاست کیفری در قوانین ایران، با عنایت به ماده ۳ قانون حمایت از اطفال، در صورتی که طفل در معرض بزه‌دیدگی یا ورود آسیب به سلامت جسمی و روانی و... قرار گیرد، وضعیت مخاطره‌آمیز

این مجله تابع سیاست دسترسی باز از نوع CC BY-NC 4.0 می‌باشد.

[Downloaded from childrightsjournal.ir on 2026-11-17]

محسوب شده و موجب مداخله و حمایت قانونی از طفل می‌شود. در این ماده برای اولین‌بار قانونگذار به طور رسمی از بزه‌دیدگی کودکان صحبت کرده و واژه جرم‌شناختی را در مورد کودکان به رسمیت شناخته است. در مورد بزه‌دیده تعاریف مختلفی ارائه شده است، اما به صورت کلی بزه‌دیده شخصی است که به دنبال یک رویداد یا یک جرم به آسیب بدنی، روانی و... دچار شده باشد. در قانون اخیر قانونگذار موارد شرایط مخاطره‌آمیز را گسترش داده که به نظر می‌رسد پس از ۱۸ سال در حوزه حقوق کودک نگرش بهتری پیدا کرده و این حوزه را توسعه داده است، البته این اقدامات را مدیون فعالیت‌های سمن‌ها و کنشگران حقوق کودک هستیم.

بحث و نتیجه‌گیری

فضای مجازی علاوه بر تمامی فوایدی که دارد و باعث تسهیل و بهبودی بسیاری از امور شده است، اما با قابلیت آسیب‌زایی روانی، اجتماعی و جنسی علیه کودکان، می‌تواند بسیار نگران‌کننده باشد. اهمیت حق بر سلامت روان کودکان در فضای مجازی به عنوان یک اصل اساسی حقوق بشری مورد تأکید قرار گرفته و نقض این حق می‌تواند آسیب‌هایی جبران‌ناپذیری به همراه داشته باشد. علیرغم اهمیت موضوع، قانونگذار سیاست کیفری افتراقی در خصوص بزه‌دیدگی کودکان در این فضا اتخاذ نکرده و نتوانسته خود را همگام با پیشرفت دانش جلو ببرد، لذا شاهد افزایش روزافزون میزان بزه‌دیدگی و تغییر مفاهیم کلاسیک و سنتی بزه هستیم و مادامی که در نظام حقوقی ایران قوانین کیفری برای سلامت روان اجتماعی و جنسی کودک مقرر نگردد، عملاً حق بر سلامت مورد حمایت کیفری کارآمد و بازدارنده‌ای قرار نخواهد گرفت و آسیب‌پذیری کودک بزه‌دیده مضاعف خواهد شد.

ملاحظات اخلاقی

در پژوهش حاضر جنبه‌های اخلاقی مطالعه کتابخانه‌ای شامل اصالت متون، صداقت و امانتداری رعایت شده است.

تضاد منافع

نویسندگان هیچ‌گونه تضاد منافع احتمالی را در رابطه با تحقیق، تألیف و انتشار این مقاله اعلام نکرده‌اند.

تشکر و قدردانی

ابراز نشده است.

این مجله تابع سیاست دسترسی باز از نوع CC BY-NC 4.0 می‌باشد.

[Downloaded from childrightsjournal.ir on 2026-11-17]

References

1. Abbaszadeh A, Movallali G, Pourmohamadreza-Tajrishi M, Vahedi M. Effect of Baby Triple P or Positive Parenting Program on Mental Health and Mother-child Relationship in Mothers of Hearing-impaired Children. J Rehab. 2021; 22(2): 210-227. [Persian]

2. World Health Organization. Deafness and hearing loss. Online. 2021.

3. Noorbala AA. Psychosocial Health and Strategies for improvement. Iraninan Psychiatry and Clinical Psychology. 2012; 17(2): 151-156. [Persian]

4. Mirkamali AR, Hajivand A, Esmailzadeh A. An analysis of the violation of the right to sexual health through sexual victimization, challenges and solutions. Maragheh: National Conference on Health Promotion & its Legal & Medical Challenges; 2023. [Persian]

5. Campion J. The Right to Mental Health and Parity. Indian Journal Psychiatry. 2015; 57(2): 117-121.

6. Chuang TY, Chen WF. Effect of computer-based video games on children: An experimental study. Educational Technology & Society. 2009; 12(2): 1-10.

7. Jr Steven B. The limits of free speech, pornography and The law. Aberdeen Student Law Review. 2010; 1: 66-82.

8. Alipour H. Information technology criminal law. 3rd ed. Tehran: Khorsandi Publications; 2016. [Persian]

9. Hosseini SA, Zandi MR, Tadayyon A. The Necessity of Criminalizing the Phenomenon of Cyberbullying in Iranian and American Criminal Law. Journal of Comparative Law. 2023; 10(1): 219-244. [Persian]

10. Hudson Jr DL. Essay: Cyberbullying and Freedom of Speec. New Mexico Law Review. 2020; 55(2): 287-300.

11. Available at: https://www.humanrights.is/en/human-rights-education-project/human-rights-concepts-ideas-and-fora/substantive-human-rights/the-right-to-privacy-and-family-life.

[Downloaded from childrightsjournal.ir on 2026-11-17]

این مجله تابع سیاست دسترسی باز از نوع CC BY-NC 4.0 می‌باشد.